

เทศน์เช้า วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้ฝนตกเนาะ ฟังธรรมไป ฝนตกมันชุ่มชื้น แต่เราปฏิบัติ เวลาเขาปฏิบัติกันนะ หน้าหนาวดีที่สุด เพราะหน้าหนาวเวลาอดอาหาร หน้าหนาวอากาศไม่ร้อน ถ้าอากาศร้อนเวลาอดอาหารมันอ่อนเพลียมาก ในการปฏิบัติ เราทำไมต้องปฏิบัติล่ะ? ทำไมต้องทุกข์ต้องยาก?

นี่การขวนขวาย เรามาทำบุญกุศลเราต้องขวนขวายมาใช้ไหม? เราขวนขวายของเราเพื่อผลประโยชน์ของเรา แต่ผลประโยชน์นี้มันอยู่ที่มุมมองของคน เราดูว่าอะไรคือผลประโยชน์ ถ้ามองโลก เห็นใหม่ การเกิดมาเป็นมนุษย์นี่เป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์การเกิดเป็นมนุษย์ประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่สุดเพราะอะไร? ประเสริฐที่สุดเพราะมันมีสมอง มันมีความคิด มันมีความคิดนะ เราจะทำอะไรก็ได้

ดูเวลาเขาอยู่ทางโลกกันเขาจะเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ได้ สิ่งที่เป็นโทษกับเขาแต่เขาไม่รู้ เขาว่าเป็นประโยชน์กับเขาก็ได้ เขาว่าเป็นโทษกับเขาเนาะ แต่มันเป็นโทษ เป็นโทษเพราะอะไร? เป็นโทษเพราะสิ่งที่มีมันเป็นกรรม กรรมดี กรรมชั่ว กรรมคือการกระทำ ทำดีก็ได้ ทำชั่วก็ได้ แต่ความคิดความชั่วของใครมันอยู่ที่การแบ่งแยกของฐานของจิต

นี่เวลาเขาทำการเกษตรกันนะ พันธุ์พืชสำคัญมากนะ ถ้าดินน้ำทุกอย่างพร้อม แต่พันธุ์มันไม่ดีนะ ลงทุนลงแรงขนาดไหนมันให้ผลผลิตแค่นั้นแหละ แต่ถ้าพันธุ์มันดีนะเขาต้องคัดสายพันธุ์กัน การคัดสายพันธุ์ก็คือจิตที่มันสร้างบุญกุศลมา มันได้ปรับตัวของมันเอง มันคิดของมันเอง มันคิดแต่สิ่งที่ดีๆ นะ มันคิดแต่สิ่งที่ดีๆ สิ่งที่เขาคิดกันสิ่งที่ไม่ดีมันคิดไม่ได้ เห็นไหม นี่สายพันธุ์

การเกิดเป็นมนุษย์มันมีโอกาส เราได้ประพฤติปฏิบัติ โอกาสประพฤติปฏิบัติมันต้องมีมุมมองที่ดี แต่ถ้าทางโลกเขามองแต่วัตถุของเขา มันปัจจัยเครื่องอาศัยนะ เวลาเราออกประพฤติปฏิบัติกัน ออกบวชนี่เขาเรียกสัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์อันดับหนึ่งนะ ครูบาอาจารย์เป็นสัปปา

ยะ ถ้าครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะ หัวหน้าเป็นสัปปายะ จะคอนโทรลสิ่งทีในการประพฤติปฏิบัติ เราให้เป็นสัปปายะ ถ้าครูบาอาจารย์ไม่เป็นสัปปายะ มันคลุกคลี มันทำออกแต่เรื่องของโลกๆ

คูสิทางโลกเขานี้ เห็นใหม่ ถ้าสิ่งปลูกสร้างเราสร้างขึ้นมาให้คนได้อาศัย เช่น ศาลา แหล่ง น้ำต่างๆ เขาได้อาศัยเพราะนี่คนนี่ทำคุณประโยชน์มาก คุณประโยชน์อย่างนี้มันอาศัยในโลกนี้ ใจ ถ้ามันมองลึกเข้าไป คุณประโยชน์ที่อาศัยในโลกนี้เรายังสร้างไม่ได้เลย เราจะไปสร้างสิ่งใด?

คุณประโยชน์ในโลกนี้มันสร้างกันง่ายๆ เห็นใหม่ ถ้าครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะมันจะมีความสงบสัจ มันจะเริ่มเข้าไปหาข้างใน หมู่คณะเป็นสัปปายะ ถ้าหมู่คณะเป็นสัปปายะนี่บุญกุศลมาก เพราะมันไม่กระทบกระเทือนกัน มันเปิดโอกาสให้ได้ทำในสิ่งที่ละเอียดเข้าไป สิ่งทีละเอียดมันต้องใช้ความสงบสัจ ถ้าความสงบสัจ จิตมันสงบเข้ามานี่มันวิเวกจากภายนอก แต่ใจไม่วิเวก วิเวกจากข้างนอกก่อน แต่ถ้าข้างนอกไม่วิเวกนะ ข้างนอกมันกลั่นเกลือนด้วยมนุษย์ กลั่นเกลือนไปด้วยการศึกษาคะนอง เราไปอยู่ในสภาวะแบบนั้นนะ

นี่หมู่คณะเป็นสัปปายะ อาหารเป็นสัปปายะ ทีประพฤติปฏิบัติเป็นสัปปายะ เป็นสัปปายะนี่มันอยู่ที่การเกิดและการตาย การเกิดนี่เป็นบุญกุศลนะ กุศลทีเราเกิดมาพบสัปปายะนี้ แล้วโอกาสอย่างนี้ไม่มีตลอดไปหรอก นี่มันหมุนเวียนไป คูสิคูสภาพป่า เห็นใหม่ เขาจะรูกป่ากันตลอดเวลา นี่ป่าจะเสื่อมโทรมไปตลอดเวลา แม้แต่ป่านะเป็นธรรมชาติทีให้คุณประโยชน์กับโลก ยังมีคนทีเขาโลภมาก มีคนทีเขาต้องการการยึดครองของเขา เขาทำของเขา

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งทีเป็นสังคัม เห็นใหม่ เรื่องของโลกๆ เป็นเรื่องของสังคัมนะ แต่สังคัมถ้ามันให้ผลกับเรามันเป็นสิ่งทีดี นี่สังคัมสงบร่มเย็นนะ สมณะ ซี พราหมณ์ จะอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ถ้าสมณะ ซี พราหมณ์ อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ฝนฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล พืช การเกษตรธัญญาหารมันก็อุดมสมบูรณ์ ความเป็นอยู่มันก็วนกลับมาสังคัมนี้แหละ แต่ถ้าสมณะ ซี พราหมณ์ อยู่ด้วยความไม่ร่มเย็นเป็นสุข สังคัมมันก็ปั่นป่วนไปเรื่อยๆ เห็นใหม่

อันนี้เป็นสังคัมจากภายนอก แต่ในการประพฤติปฏิบัติมันอยู่ที่เรา มันต้องย้อนกลับมาในสังคัมจากภายในของเรา เวลาคิดคิดชั่วในหัวใจของเรา ถ้าเรามีจุดยืนของเรา หัวใจมันจะคิดแต่สิ่งทีดีๆ สิ่งทีดีๆ เห็นใหม่ ความสุขทีโลกเขาหากันมันต้องกลั่นเกลือนไปด้วยการแสวงหา มันถึงจะเป็นความสุขของเขา อันนี้เป็นต้นหากความทะยานอยาก แต่ความอยากในความเป็นสงบ

เพราะอะไร? เพราะเรามีครูบาอาจารย์ เราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องของธรรม ธรรมคือความสงบ

“สุขอื่นใดเท่ากับความสงบของใจไม่มี”

ความสงบของจิตที่เป็นสมาธิ จิตที่มันมีหลักฐานตั้งมั่นของมันก็เป็นความสงบอันหนึ่ง ความสงบอย่างนี้เป็นความสงบแบบหินทับหญ้าไว้ คือความสงบอย่างนี้มันรวันแปรปรวน เห็นไหม คุณเวลาเขาไปทำการประมงกันทะเลเรียบมาก ทะเลเรียบเหมือนแผ่นกระจกเลย เรียบราบมาก แต่เดี๋ยวถ้าพายุฝนมันมานะ นี่ทะเลมันจะปั่นป่วน ทะเลปั่นป่วนมันกวาดทุกอย่างจมไปในทะเลนะ

นี่จิตของเราที่มันสงบมีความสุข มันสงบ มันมีความสุขของมันนะ นี่มันเป็นหินทับหญ้าไว้ ถ้าเดี๋ยวมันปั่นป่วนขึ้นมาจะมันจะทำให้เราทุกข์ร้อนไป เห็นไหม สิ่งที่มีความสงบเป็นสมาธิ มันหินทับหญ้าไว้ แต่ถ้ามันมีปัญญาของมันนะ ปัญญาที่เราจะย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามา ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปัญญาจะเกิดได้อย่างไร? แม้แต่ทำความสงบของจิตมัน ก็ทำแสนยากแล้ว แล้วจิตสงบมันมีความสุขของมัน แต่เป็นความสุขชั่วคราว มันเป็นอนิจจัง มันแปรปรวนไป มันคงที่ไม่ได้ ในเมื่อหินทับหญ้าไว้ ถ้าหินมันขยับ หรือใครมาขยับเขยื้อนมันออกไป หญ้ามันต้องงอกขึ้นมาเป็นธรรมชาติ

นี่ก็เหมือนกัน จิตที่สงบไว้มันมีสติของมัน มันมีสิ่งการกระทำของมัน จิตมันจะสงบเข้ามาได้ แต่ความสงบอย่างนี้ถ้ามันขยับตัว เดี่ยวสิ่งที่เป็นเชื้อไขมันจะออกมา สิ่งที่เป็นเชื้อไขคือกิเลส คือค้นหาความทะยานอยาก คือความขัดข้อง ขัดใจ เราทำความสงบขนาดนี้ เราทำคุณงามความดีขนาดนี้ สังคมไม่เห็นความดีของเราเลย เราทำขนาดนี้ นี่ทำดีสังคมต้องให้ความดีกับเรา ทุกคนจะบอกว่าทำดีขนาดนี้ทำไมมันไม่ได้ดี ดีขนาดนี้นะ ความดี เห็นไหม มันการยอมรับนะ

“กลิ่นของศีลมันหอมทวนลม”

กลิ่นดอกไม้ กลิ่นของความหอมธรรมชาติมันหอมไปตามลม ลมพัดมันไปนะ กลิ่นของศีลมันหอมทวนลม คุณงามความดีมันเข้าไปในหัวใจของมนุษย์ เข้าไปในใจของครูบาอาจารย์นะ มองก็รู้คนมีคุณงามความดี เราอยู่ด้วยกัน เห็นไหม ศีลจะรู้ด้วยการอยู่ด้วยกันนานๆ จะเห็น

หมดเลย ใครจะปิดกั้นไม่ได้ ธรรมจะรู้ได้ต่อเมื่อเราปรกษา ปรกษาทางวิชาการ ปรกษาลิงใด เขาแสดงออกมานี่คือปัญญาของเขา

ธรรมคือการแสดงออกมาจากใจ มันออกมาจากใจนะ ถ้ามีคุณธรรม สิ่งทีพุดออกมา สิ่งทีทำออกมามันเป็นธรรมไปหมดคนะ แต่ถ้ามันเป็นกิเลสนะ จะปกปิดไว้ขนาดไหนมันก็มีผลประโยชน์ของเขา เห็นไหม สัตว์จะรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกัน ธรรมจะรู้ได้เมื่อปรกษา เมื่อแสดงธรรมออกมา สัตว์ธรรมมันอยู่ในหัวใจ ถ้ามันย้อนกลับเข้ามาที่นี้ ความสุขแท้ๆ มันอยู่ที่นี้

ข้าวของเงินทอง สิ่งทีพึ่งอาศัยเราต้องมี เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย ได้เสพแล้วมันเป็นอามิสมันถึงจะพอใจ แต่ถ้าจิตมันสงบของมันเอง นี่ข้างนอกมันจะขาดแคลนบ้าง มันจะสมบูรณ์บ้าง มันเรื่องของปัจจัยเครื่องอาศัย มันเรื่องอำนาจวาสนาบารมีของเรา ดูเราเกิดมาแต่ละคน เห็นไหม นีรูปร่างหน้าตาเราไม่เหมือนกัน มันเพราะอะไรล่ะ? มันเพราะบุญกุศล คนอายุยืน อายุสั้นต่างๆ กันไป คนมีโรคภัยไข้เจ็บ คนร่างกายเข้มแข็ง มันเป็นเรื่องทีทำมา

ถ้าสิ่งทีทำมา เวลาเกิดอุบัติเหตุเขาวานี้เป็นกรรมอุบัติเหตุ มันเป็นกรรมด้วย มันเป็นอุบัติเหตุด้วย เพราะมีกรรมมันถึงเกิดอุบัติเหตุ นั้น ถ้าไม่มีกรรมนะ อุบัติเหตุมันมันคลาดแคล้วได้ ร่างกายทีมันเจ็บไข้ได้ป่วยก็เหมือนกัน สิ่งทีมันเจ็บไข้ได้ป่วยมันเจ็บไข้ได้ป่วย นี่ถ้าเป็นกรรมพันธุ์นะ พ่อแม่เราเป็นอย่างนี้ส่วนใหญ่อุบัติเหตุจะเป็น แต่ไม่เป็นก็มีนะ

กรรมทีมันทำให้หลุดพ้นออกไป เห็นไหม อภิชาติบุตร บุตรทีดีกว่าพ่อกว่าแม่ก็มี บุตรทีเสมอพ่อแม่ก็มี บุตรทีต่ำกว่าพ่อแม่ก็มี นี่กรรมพันธุ์มันก็เป็นสภาวะแบบนั้น สิ่งนี้เป็นเรื่องโลก แต่ในเรื่องทีว่ามันเป็นบุญกุศลนี่มันเป็นสิ่งทีธรรมชาติควบคุมไม่ได้ นี่เวลาร่างกายเจ็บไข้ได้ป่วยเราก็รักษาของเราไป ความไม่เป็นโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แต่ถ้ามันมีขึ้นมา มันมีเพราะเวรเพราะกรรม เวรกรรมทีมันสร้างมาสภาวะแบบนั้น มันกรรมเก่า กรรมใหม่

กรรมเก่ามันให้มีสภาวะแบบนี้ กรรมใหม่ก็เกิดขึ้นมาได้ กรรมใหม่ กรรมในปัจจุบันนี้ไกรรมในปัจจุบัน ถ้าเราสร้างขึ้นมา เราทำคุณงามความดีขึ้นมามันก็เป็นกรรมอนาคต เพราะอะไร? เพราะมันเป็นจุดอุปาทาน จุดอุปาทานคือสิ่งทีมีเชื้อไข้อยู่มันต้องมีสภาวะของมันไป มีเหตุมีปัจจัยแล้วมันต้องต่อเนื่องไป สิ่งทีทำอยู่นี้มันจะต่อเนื่องไป แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันเป็นปัจจุบันธรรม ปัจจุบันธรรมมันชำระในปัจจุบันนี้ มันชำระในเรื่องของกรรม เรื่องของภวาสวะ เรื่องของภพ เรื่องของเจ้าหนี้ไ

เจ้าหนึ่กับลูกหนึ่ มันมีเจ้าหนึ่กับลูกหนึ่ มันต้องเป็นหนึ่กัน ไปตลอดเวลา เห็นใหม่ แต่ถ้ามันไม่มีลูกหนึ่ คือไม่มีฐานที่ตั้ง ไม่มีฐานะของความผูกพัน ฐานะของความผูกพันคือความรู้สึก จิตความรู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่ความคิดนะ ความคิดนี่มันเป็นสังขาร แต่จิตเฉยๆ จิตที่มันรู้เฉยๆ เวลาจิตเป็นสมาธิเข้าไปมันรู้หนึ่เดียว หนึ่เดียวนั่นละคือตัวภพ คือตัวสถานะ เป็นตัวที่จะเป็นเจ้าหนึ่ก็ได้ ลูกหนึ่ก็ได้

เราสร้างกรรมดีไว้มีสิ่งที่เราเป็นเจ้าหนึ่ก็ได้ เราสร้างกรรมชั่วไว้มันเป็นลูกหนึ่ก็ได้ แล้วมันทำลายตัวภพนี้ ตัวที่ว่ามันนิ่งอยู่ในหัวใจ มันทำสิ่งนี้ออกไปได้หมดในหัวใจ มันจะเป็นเจ้าหนึ่-ลูกหนึ่กันที่ไหน? ถ้าไม่มีเจ้าหนึ่-ลูกหนึ่ที่ไหน กรรมมันจะเกิดมาได้อย่างไร? กรรมมันเกิดมาจากที่นี้ไม่ได้ ไม่มีผู้รับสภาพ ถ้าจิตไม่มีผู้รับสภาพ นิกรรมที่ละเอียดมันละเอียดอย่างไร

ถ้าจิตเป็นผู้ที่ไม่มีรับสภาพ ความสุข เห็นใหม่ สุขจากที่ไม่มีลูกหนึ่และไม่มีเจ้าหนึ่ สิ่งที่มีมันสงบจริงๆ สงบแบบเคลื่อนไหว สงบแบบสมาธิมันต้องนิ่งอยู่นะ ถ้ามันขยับเคลื่อนไหว มันเกิดการกระทำขึ้นมา มันมีความคิดออกมา มันแผ่ชานออกมาเป็นความรู้สึกธรรมดา เป็นความรู้สึกของมนุษย์ เป็นความรู้สึกของสถานะที่มันเป็นความคิด แต่ถ้าจิตสงบของมัน จิตที่มันไม่มีภาวะ ไม่มีสถานะมันเคลื่อนไหวนะ จิตเคลื่อนไหวที่ไม่มีแสดงออก จิตเคลื่อนไหวที่ไม่แสดงออก แล้วมันเคลื่อนไหวของมันไป เห็นใหม่ ไม่มีสภาวะแต่มันเคลื่อนไหวได้อย่างไร

สิ่งที่เคลื่อนไหว เห็นใหม่ นิกรรมแท้ๆ มันเป็นสภาวะแบบนี้ ความสงบที่มันเคลื่อนไหว ยังไม่มีการฟุ้งซ่าน ไม่มีการกระทำ แต่มันเป็นสถานะของโลก โลก เห็นใหม่ สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่ มันไม่มีสภาวะลูกหนึ่และเจ้าหนึ่ แต่มันเป็นประโยชน์กับโลกในเวลาดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานนะ พระอรหันต์ร้องไห้มาก

“ดวงตาของโลกดับแล้ว”

ดับแล้วเพราะอะไร? เพราะสภาวะ ถ้ามีเจ้าหนึ่ ลูกหนึ่ มีสภาวะอย่างนี้ในหัวใจเรา การคิด การกระทำต่างๆ มันมีผลประโยชน์ มันมีตัวตน มันมีเรา มันหวังของเราตลอดเวลาเพราะมันมีวิชา มันไม่รู้จักตัวมันเอง เห็นใหม่ แต่ถ้าขณะที่ยังไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งต่างๆ เลย แต่การเคลื่อนไหวอยู่ สอุปาทิเสสนิพพาน มันเข้าใจสภาวะทั้งหมดใจ

สภาวะจริงๆ ที่เกิดขึ้นมันเกิดขึ้นเพราะเหตุใด? เหตุที่เกิดขึ้นเพราะเหตุใด? มันต้องมีเหตุ มีปัจจัยมา แล้วสิ่งที่กระทำนี้อะไรมันจะต่อไปอย่างไร? สิ่งนี้มันเป็นไปเรื่องของโลกนี้ เพราะเหมือนผู้พิพากษา ผู้พิพากษามันมีโจทย์และจำเลยใช่ไหม? เขามีโจทย์และจำเลยนี้ใครคิดใครถูกว่ากันไปตามข้อเท็จจริง

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อตามสภาวะเท็จจริง เห็นไหม ดวงตาของโลกมันเข้าใจอย่างนี้ไง เข้าใจของโลก เข้าใจของจิตที่มันมีเวรมีกรรมต่อกัน มันมีเวรมีกรรมต่อไป ต่อเมื่อใดเห็นไหม ถ้าเวรระงับด้วยการไม่จองเวร เราให้อภัยต่อกัน เขาจะรับรู้ ให้อภัย เขาจะยอมระงับหรือไม่ ระงับมันเรื่องของเขา แต่เราระงับที่ใจของเรา ก่อน ถ้าเราระงับที่ใจของเรา มันเป็นงานของเราใช่ไหม? ถ้างานของเรา สังคมคือสังคม ความเป็นไปของสังคม เราอยู่ในสังคมนั้น ถ้าสังคมเดือดร้อน เราก็เดือดร้อนด้วย สังคมสงบสุข เราก็สงบสุขด้วย แต่สังคมนีเราควบคุมไม่ได้ มันเป็นสภาพกรรม

กรรมของสังคม กรรมของจิตแต่ละดวง เห็นไหม ในครอบครัวหนึ่ง ในบ้านเรือนหนึ่ง จิตแต่ละดวง ความรู้สึก ความนึกคิด จริตนิสัยก็ต่างๆ กันไป แล้วสังคมมันหลายหลากกว่านั้นอีก เราจะไปแบกรับสังคมอย่างนั้นไม่ได้ เราต้องแก้ไขเราก่อน แก้ไขเราหน่วยหนึ่งของสังคม ถ้าทุกคนไปแก้ที่หน่วยสังคม คนทุกคนเป็นคนดีสังคมจะดีไปเอง แต่ถ้าเราจะไปแก้ที่สังคมก่อน มันเป็นปลายเหตุ

ต้นเหตุและปลายเหตุ ต้นน้ำและปลายน้ำ เราต้องแก้ต้นน้ำก่อน เพราะต้นน้ำของเราเนะ เราแก้ของเราได้ ถ้าแก้ของเราได้ เราเข้าใจสังคมหนึ่ง เราอยู่กับโลกโดยไม่ติดโลก เราจะไม่เดือดร้อนกับโลกนะ สังคมเป็นอย่างนี้ ที่มันมีความกระเทือนกัน มีความกระทบกระเทือนกัน ถ้าจิตเราเป็นธรรม มันเห็นแล้วมันปลงธรรมสังเวช มันสลัดใจ

เหมือนกับคูนั่งดูละครเลย เราเห็นสภาวะที่มันเดือดร้อนกัน สภาวะที่เขาทำเป็นความทุกข์ต่อกัน เราสลัดสังเวช นี่กรรมเป็นอย่างนี้ แล้วเราจะมาเป็นอย่างนี้อีกไหม? เราจะต้องแบกรับภาระอย่างนี้อีกไหม? แล้วเราก็เป็นหน่วยในสังคมนั้น เราก็ต้องมีสภาวะอย่างนี้เหมือนกัน เห็นไหม ถ้าเราจะแก้เราต้องแก้ที่เรา ก่อน ย้อนกลับมาที่นี้

นี่สัปปายะ ๔ มันเป็นบุญกุศลนะ ถ้าเราเกิดสิ่งที่เป็นสัปปายะ ๔ มันเป็นสภาวะแวดล้อม เป็นสิ่งที่จะให้เราได้มีโอกาสประพฤติปฏิบัติ แล้วก็สภาวะแวดล้อมจากภายในคือความคิดของเราเอง ความคิด ความปรุง ความแต่ง ในใจของเราเอง แล้วถ้าเราแก้ไขที่นี้ได้ เห็นไหม เรื่องของเรา นี่เป็นสันติภูมิจึง เป็นปัจเจก ตั้ง รู้จำเพาะตน ถ้าตนเป็นสิ่งที่ดี สังคมมันจะดีไปกับเรา ถ้า สังคมมันไม่ดี สังคมเป็นสภาวะแบบนั้น เราอยู่กับเขาเราก็ไม่คิดในสังคม

น้ำบนใบบัว มันอยู่กับบัวแต่มันไม่ติดบัว ถ้าติดมันเป็นอย่างนั้น เพราะเราไม่สามารถ แยกรับไว้ทั้งหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนามารื้อสัตว์ชนสัตว์ เห็นไหม ยังเอา ไม่ได้เลย เอาไปหมดไม่ได้ แต่ แต่สิ่งที่เอาไปได้คือสหาชาติที่สร้างมาด้วยคุณงามความดี องค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามรื้อสัตว์ชนสัตว์ คั่นคว้าแยกออกไป นี่มันเป็นสิ่งที่เป็นจิตใจ สาธารณะ จิตใจของเราเป็นสภาวะแบบนี้เราต้องแก้ไขเรา

เราเกิดมาพบพุทธศาสนาเป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ถ้าไม่มี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พวกเราจะไปไม่รอดหรอก ไปไม่รอดเพราะอะไร? เพราะ สาวก สาวกะ สภาวะใจ คุณความคิด คุณโลกิ คนที่เวลาเขาเอารัดเอาเปรียบกัน เขาคิดซับซ้อนจน เราคิดไม่ทันเขาซะ แล้วเขาไม่เชื่อเราหรอก เขาไม่เชื่อเรา ความคิดลึกลับอย่างนั้นเขาไม่เชื่อเรา แล้วเขาจะเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ของเขา เห็นไหม แล้วถ้าความคิดของเราไม่มีองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ความคิดที่ลึกลับซับซ้อนอย่างนี้เราเอาชนะมันไม่ได้หรอก แต่เพราะมีธรรม เพราะเราเชื่อ เรามีศรัทธา เราคั่นคว้า มันมีกระบวนการของมันนะ กระบวนการของการทำจิตให้ สงบเข้ามา กระบวนการของการเกิดภาวนามยปัญญา มันมีกระบวนการของมัน

แต่ทางโลกในปัจจุบันเขาไม่เข้าใจกระบวนการอย่างนี้ เขาไม่เชื่อเรา เขาไม่เชื่อตัวตน ของเรา เขาไม่เชื่ออูตติภาวะ เขาไม่เชื่อความสามารถของตัวเอง เขาไม่เชื่อตัวเองเขาถึงมาศึกษา ธรรมในพระไตรปิฎก แล้วคิดว่าธรรมมันเป็นสำเร็จรูปมาอย่างนั้น แล้วเราคิดต่างไม่ได้ พอเรา คิดต่างไม่ได้ มันไม่มีกระบวนการแก้ไขในหัวใจ ถ้าไม่มีกระบวนการแก้ไขในหัวใจ เห็นไหม นี่ธรรมมันไม่เกิดอย่างนี้ไง

เขาทำเป็นธรรมสำเร็จรูป เป็นปริยัติ เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นปรมัตถธรรม มันเป็นสำเร็จรูปมา มันสวมมาในใจเราไม่ได้หรอก แต่ถ้ามันเป็นธรรมของเรา

เองนะ มันมีกระบวนการตั้งแต่มีสติ กระบวนการของการทำความเข้าใจขึ้นมา แล้วกระบวนการของปัญญาที่มันแก้ไขขึ้นไป แล้วมันไปทำลายภาวะของลูกหนี้และเจ้าหนี้ในหัวใจ จนหมดสิ้น นี่เป็นธรรมของเรา เห็นไหม นี่ฝนตกแดดออกเป็นฤดูกาล ฤดูกาลหน้าร้อน ฤดูกาลร้อน ฤดูฝน ฤดูทำพีชการเกษตร ฤดูหนาว ฤดูที่ผลเก็บเกี่ยว ผลของการกสิกรรม

นี่ก็เหมือนกัน ในชีวิตเรา เห็นไหม ฤดูกาลหนึ่ง ฝนหนึ่งก็ชีวิตปีหนึ่ง ฝนหนึ่งก็อายุหนึ่ง รอบไปๆ ก็ฤดูกาล แล้วชีวิตเราจะต้องใช้ชีวิตไปอย่างนี้อีกไหม? ชีวิตอย่างนี้ เหมือนกับชีวิตเรา เหมือนพีชพันธุ์การเกษตร ปีหนึ่งเขาทำการเกษตรหนหนึ่ง นี่ปีหนึ่งก็เวียนไปหนหนึ่งๆ ถ้ามีอันนี้มาเป็นคติเตือนใจนะ แล้วดูชีวิตเรามันตายเกิดๆ อย่างไร? แล้วมันเป็นสภาวะอย่างไร? แล้วหาความจริงขึ้นมา มันจะเป็นความสุขของเรา มันจะเป็นความจริงของเรา เอวัง